

ГЕНДЕРНІ РОЗРІЗНЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ

У статті висвітлено проблему гендерних розрізень емоційної сфери студентів. Проаналізовано поняття маскулінності, фемінності, андрогінності. Окреслено функціональні особливості прояву гендерних відмінностей у когнітивній та емоційній сфері людини, а саме: емоційна пам'ять та емоційний інтелект, експресивність та схильність до переживання позитивних і негативних базових емоцій. Зазначено залежність гендерних відмінностей від віку: чим старша вікова група, тим більш чіткий характер носять статеві відмінності.

Результати емпіричного дослідження студентів Національного авіаційного університету за методикою С. Бем «Маскулінність - фемінність» та методикою діагностики емоційності В.М. Русалова показали, що прояв емоцій студентів у значній мірі обумовлюється їх гендерною приналежністю. Було встановлено, що серед респондентів переважають андрогінні студенти у яких вдало поєднуються як фемінність, так і маскулінність. Завдяки такому поєднанню жіночих та чоловічих рис підвищується адаптивність та стійкість у соціальних контактах. Також було досліджено емоційність студентів та встановлено, що більшість респондентів мають низькі показники психомоторної емоційності, тобто виявляють невелику чутливість (байдужість), відчуття спокою, впевненості в собі при виконанні фізичної роботи, відсутність занепокоєння у випадку невиконання або поганого її виконання. Отримані середні показники інтелектуальної та комунікативної емоційності свідчить про незначне емоційне переживання та занепокоєння з приводу розбіжності між очікуваним і реальним результатом, пов'язаним з розумовою напругою та невдачами у спілкуванні. За допомогою встановлених кореляційних зв'язків експериментально доведено, що фемінні студенти мають середні показники

загальної емоційності, а маскулінні - низькі. Це є доказом важливого впливу психологічної статі людей на їх прояви емоцій у процесі життєдіяльності.

Ключові слова: *маскулінність; фемінність; андрогінність; психомоторна емоційність; інтелектуальна емоційність; комунікативна емоційність.*

Постановка проблеми та її актуальність. Питання, пов'язані з особливостями статі людини та її психологічними відмінностями нині входять до числа найбільш обговорюваних у світі. Дана зацікавленість означеною проблематикою обумовлюється значною кількістю взаємовідносин між людьми в різних сферах їх життя: спілкуванні, професійній діяльності, соціальних відносинах, освіті, сімейному та повсякденному житті. Саме тому, актуальним залишається вивчення особливостей перебігу психічних функцій у чоловіків і жінок, що має безпосереднє відношення не лише до людини як до одиничної істоти, а й до суспільства в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість психологів та соціологів у різні часи намагались дати пояснення психологічним особливостям та відмінностям статі. Серед них Р. Столлер, Е. Оклі, Е. Гіденс, Р. Унгер, Е.Маккобі, К. Джеклін та інші. Визначаючи термін «гендер» як головний засіб демонстрації психологічної, соціальної та культурної відмінності між чоловіками й жінками, автори розкривають сутність гендеру, різницю норм поведінки, своєрідність статі, порівнюють одну стать з іншою тощо. Однак вивчення проблеми гендерних розрізень емоційної сфери чоловіків та жінок і нині не втрачає своєї актуальності в сучасній психології та потребує подальших досліджень.

Метою статті є висвітлення результатів дослідження особливостей прояву гендерних розрізень в емоційній сфері студентів.

Викладення основного матеріалу дослідження. У психологічній науці не існує єдиного визначення поняття гендер, оскільки довгий період воно було абсолютно невідомим і вживалося лише як граматична категорія, яка дослівно

перекладається українською мовою як «рід». Якщо біологічна стать дається людині від народження і є результатом еволюції, то гендер - це продукт соціалізації, який будується соціально та зумовлюється культурою суспільства в певний історичний період. (Бендас, 2006).

Відповідно до цього можна окреслити функціональні особливості прояву гендерних відмінностей у психічній діяльності людини, які полягають у тому, що чоловіки та жінки істотно відрізняються один від одного не лише за фізичними і фізіологічними характеристиками, але і за психологічними властивостями, рисами особистості і особливостями поведінки, тобто, з погляду маскулінності та фемінності, які є складовими гендеру.

Маскулінність та фемінність - сукупність тілесних, психічних і поведінкових ознак, що відрізняють середньостатистичного чоловіка від жінки, або ж нормативні уявлення і установки про те, якими мають бути чоловіки та жінки. Типові риси фемінності та маскулінності – це насамперед суспільно закріплені норми, стереотипи, що нав'язуються людині суспільством.

Поєднання високого розвитку фемінності та маскулінності в одній людині (незалежно від її статі) свідчить про її андрогінність. Андрогінна особа, залежно від умов, здатна діяти водночас по-жіночому та по-чоловічому, є більш гнучкою відносно соціального пристосування до вимог сучасного світу й різноманітних життєвих випробувань. (Воронцов, 2003).

Гендерна приналежність значною мірою впливає на фізіологічне функціонування людини, а особливо, на її психічну діяльність. Так, когнітивні процеси чоловіків та жінок, такі як: мислення, пам'ять, уява, увага відрізняються один від одного.

Суперечливі дані характеризують і емоційну сферу. У жінок вона є більш диференційованою і складнішою, ніж у чоловіків. Особи жіночої статі перевершують осіб чоловічої статі у всіх вікових групах за емоційною збудливістю, в меншій мірі - за інтенсивністю, ще в меншій мірі - за тривалістю збереження емоцій та емоційною стійкістю. Виявлено велику

реактивність чоловіків у стресових ситуаціях, що є наслідком високої мобілізованості. Емоційна стійкість практично однакова у осіб обох статей.

Відзначається, що жінки більш усміхнені, ніж чоловіки. Відмінності в емоційній експресії показують, що для чоловіків відкритий прояв емоцій гідний насмішок і ганьби. Це пояснюється тим, що в процесі виховання у хлопчиків часто придушується чуттєва сфера, в той час як у дівчаток домінують почуття. Також жінки більше проявляють інтерес до емоцій оточуючих.

По-різному у чоловіків і жінок виражаються емоції: те, що «правильно» для жінок (плакати, чуттєво реагувати, боятися), так би мовити «неправильно» для чоловіків, і навпаки, те, що «личить» чоловікам (проявляти гнів і агресію), «не личить» жінкам. (Ильин, 2003)

Ці відмінності пояснюють не лише як наслідок генетичних особливостей, але і як результат гендерного розподілу суспільства, що впливає через систему пріоритетів і очікувань. Суспільство спочатку орієнтує чоловіка на значимість зовнішніх обставин, на визнання іншими чоловіками, формує самооцінку, яка орієнтується на результати, як-то кар'єра, гроші, визнання. Жінок же підштовхують до значущості для них відносин, сім'ї, емоційної гармонії. При такій відмінній структурі цілей, зусилля чоловіків і жінок спрямовані на розвиток різних здібностей і навичок.

Теоретичний аналіз гендерних відмінностей дає можливість зазначити, що вони змінюються в залежності від віку: чим старша вікова група, тим більш чіткий характер носять статеві відмінності. (Грошев, 2001).

З метою вивчення проявів емоцій в залежності від психологічної статі особистості було проведено експериментальне дослідження, учасниками якого стали студенти Національного авіаційного університету міста Києва віком від 18 до 23 років чоловічої та жіночої статі. Вибірку становило 36 респондентів (18 жінок та 18 чоловіків).

Аналіз результатів проведення діагностики приналежності людини до певної психологічної статі та емоційності дає можливість зробити наступні узагальнення.

Визначення статевої приналежності було здійснено за допомогою опитувальника С. Бем «Маскулінність - фемінність». Отримані результати вказують на те, що серед представників чоловічої статі лише 10% мають приналежність до маскуліного типу, решта (90%) – андрогінного. В свою чергу, 20% жінок є приналежними до фемінної статі, всі інші (80%) також андрогінні. Узагальнені показники для чоловіків та жінок представлені на рис.1.

Показники психологічної статі респондентів жіночої та чоловічої статей (у %)

Рис. 1. Результати дослідження за методикою С. Бем

Відповідно до показників даної діаграми, можна сказати, що серед представників сучасної молоді переважає андрогінність, у свою чергу маскуліність і фемінність не є доміантними приналежностями психологічної статі. Все це є свідченням того, що в сучасному суспільстві існує тенденція до того, що традиційні статево-рольові функції чоловіків та жінок дуже змішані, адже для досягнення успіху в різних сферах суспільного життя необхідне гармонійне поєднання фемінних та маскуліних якостей.

Дослідження емоційної сфери чоловіків і жінок за методикою М. Русалова дало можливість констатувати той факт, що 50% жінок і 60% чоловіків андрогінної приналежності, а також 20% жінок фемінної приналежності і 10% маскуліних чоловіків мають низький рівень прояву шкали «психомоторної емоційності». Середні показники означеної шкали

мають 30% андрогінних жінок та 20% андрогінних чоловіків і високі показники даної шкали у 10% андрогінних чоловіків. У андрогінних жінок високих показників психомоторної емоційності не виявлено.

Отримані результати говорять про те, що більшість респондентів як андрогінної, так і маскулінної та фемінної психологічної статі виявляють незначну чутливість та байдужність до прояву власних емоцій, відчуття спокою при виконанні фізичної роботи, відсутність занепокоєння у випадку її невиконання.

Щодо шкали «інтелектуальна емоційність», то низькі результати показали 20% андрогінних респондентів чоловічої статі. Серед жінок низької інтелектуальної емоційності не виявлено. Середні результати отримали 40% андрогінних і 10% фемінних жінок, та 50% андрогінних і 10% маскулінних чоловіків. З високими показниками інтелектуальної емоційності 20% андрогінних чоловіків та 40% андрогінних і 10% фемінних жінок.

Отримані результати свідчать про те, що жінки проявляють більш сильне переживання, емоційне реагування та занепокоєння з приводу невдач, пов'язаних з їх інтелектуальною діяльністю.

У гендерних розрізненнях за шкалою «комунікативна емоційність» 20% андрогінних чоловіків та 10% андрогінних жінок мають низький результат. Середні показники отримали 40% андрогінних і 10% фемінних жінок, та 50% андрогінних і 10% маскулінних чоловіків. Високі показники простежуються у 30% андрогінних і 10% фемінних жінок, а також у 20% андрогінних чоловіків.

Отримані показники свідчать про те, що чоловіки не виявляють високу інтенсивність емоційного переживання в разі невдач у спілкуванні, а жіноча половина демонструє чутливість у випадку виникнення проблем у спілкуванні.

Розрізнення за психологічною статтю показують, що у підсумку за шкалою «загальна емоційність» 10% андрогінних жінок та 50% андрогінних чоловіків, 10% респондентів маскулінної чоловічої статі отримали низькі значення. Норму показали 50% андрогінних та 10% фемінних жінок, а також

30% андрогінних чоловіків. 10% чоловіків андрогінної приналежності та 30% андрогінних і 10% фемінних жінок виявили високі показники. Кількісні показники прояву шкали «загальної емоційності» подано на рис. 2

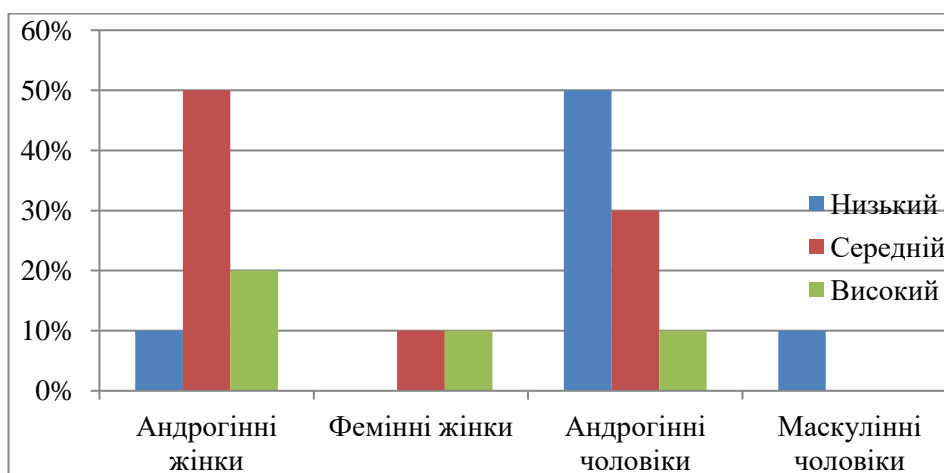

Рис. 2. Рівні прояву загальної емоційності у чоловіків і жінок з різною гендерною приналежністю

За показниками діаграми можна простежити, що для чоловічої половини респондентів характерні спокій, незворушність, вони добре справляються з ситуаціями, що викликають емоційну напругу, але їм зазвичай складніше встановлювати близькі стосунки з оточуючими, розуміти переживання інших. Результати дослідження жіночої статі говорять про їх чутливість до емоцій і почуттів інших людей. Незначні події викликають у них різні переживання.

Особливості отриманих результатів дають можливість стверджувати той факт, що між проявом емоційності та гендерною приналежністю існує зв'язок. Відтак, за допомогою застосування методу рангової кореляції Спірмена було встановлено, що рівень розвитку виділених складових загальної емоційності людини детермінується її гендерною приналежністю, при якій особистість набуває певної стереотипізації прояву означених характеристик.

Відповідно до встановлення означеної взаємозалежності прослідковується закономірність, яка полягає у тому, що прояв структурних компонентів загальної емоційності у маскулінних жінок здійснюється за сценарієм маскулінних чоловіків, і навпаки, особливості прояву емоційності

фемінних чоловіків, відбувається за стереотипністю поведінкових проявів фемінних жінок.

Висновки. Таким чином, гендер це стать, яка формується у процесі соціалзації та зумовлюється культурою суспільства на певному історичному етапі. Гендерна приналежність значною мірою впливає на фізіологічне функціонування людини, а особливо, на її психічну діяльність. Так, когнітивна, перцептивна та емоційна сфери чоловіків та жінок, суттєво відрізняються в залежності від фемінної, маскулінної або андрогінної приналежності.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

1. Бендас, Т.В. (2006). Гендерная психология: Учебное пособие. СПб.: Питер.
2. Воронцов, Д.В. (2003). Что такое гендер? Практикум по гендерной психологии. СПб.: Питер.
3. Грошев, И.В.(2001). Психология половых различий: Монография. Тамбов: Изд-во ТГУ им. Г.Р. Державина.
4. Ильин, Е.П. (2003). Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. Психофизиология мужчины и женщины. . СПб.: Питер.

REFERENCES

1. Bendas T.V. Hendernaia psykhologhiya: Uchebnoe posobyue. — SPb.: Pyter, 2006. - 431 s.
2. Vorontsov D.V. Chto takoe hender? // Praktykum po hendernoi psykhologhy / Pod red. Y.S. Kletsynoi.- SPb.: Pyter, 2003.- 479 s.
3. Hroshev Y.V. Psykhologhiya polovyikh razlychyi: Monohrafyia. – Tambov: Yzd-vo THU ym. H.R. Derzhavyna, 2001. - 683 s.
4. Ylyn E.P. Dyfferentsyalnaia psykhofyzyologhiya muzhchynyi y zhenshchynyi. Psykhofyzyologhiya muzhchynyi y zhenshchynyi. . SPb.: Pyter, 2003. - 544 s.

L. V. Dotsenko, A. O. Vyshpolska

GENDER DIFFERENCES OF THE EMOTIONAL SPHERE OF STUDENTS

Summary. The article sheds light on the problem of gender segregation of the emotional sphere of students. The concepts of masculinity, femininity, androgyny are analyzed. There are outlined the functional peculiarities of the manifestation of gender differences in the cognitive and emotional sphere of a person, namely: emotional memory and emotional intellect, expressiveness and a tendency to experience positive and negative basic emotions. Dependence of gender differences from age is noted: the older the age group, the more distinct the gender differences are.

Results of the empirical study of the students of the National Aviation University by S. Bem's method "Masculinity-femininity" and the method of diagnostics of emotionality V.M. Rusalova showed that the manifestation of student emotions is mainly determined by their gender identity. Among the respondents the androgynous students who successfully combine both femininity and masculinity prevail. Thanks to this combination of feminine and male characteristic, adaptability and sustainability in social contacts increase. Students' emotionality was also studied and it was found that the majority of respondents have low psychomotor emotional indexes, that is, they exhibit low sensitivity (indifference), a sense of tranquility, self-confidence in the performance of physical work, lack of anxiety in case of non-fulfillment or poor implementation. The resulting average of intellectual and communicative emotions indicates a slight emotional experience and anxiety about the discrepancy between the expected and realistic result of mental stress and communication failures. With the help of established correlation relationships, it has been experimentally proved that feminine students have average indicators of general emotionality, while masculine ones are low. This is evidence of the

important influence of the psychological sex of people on their manifestations of emotions in the process of life.

Keywords: *masculinity, femininity, androgynity, psychomotor emotionality, intellectual emotionality, communicative emotionality.*